

**ROP 3. 2. 1-2005-03-0003/31
számú projekt**

Függelék
a stratégiai vitaanyaghoz

**Az encsi kistérség gazdasági, foglalkoztatási helyzete
a hivatalos dokumentumok adatai és a helyi szereplők
véleményének tükrében**

(Összefoglaló a helyzetértékelésről)

Készítette:

Dr. Fekete Iván - Kacser Ferenc

2006. június hó

Tartalomjegyzék

	Oldalszám
Bevezető	2
I. A KISTÉRSÉG GAZDASÁGI-FOGLALKOZTATÁSI HELYZETE A HIVATALOS ADATOK TÜKRÉBEN	3
1. A kistérség fogalmának értelmezése, a földrajzi és demográfiai helyzet néhány jellemzője	3
2. A kistérség gazdasági és a foglalkoztatási helyzetének néhány fő vonása	4
3. A kistérségben élők iskolázottsági mutatói és a szakképzés néhány jellemzője	7
4. A térségben eddig megvalósult foglalkoztatási partnerség és együttműködés tapasztalatai	8
II. AZ ENCSI KISTÉRSÉG HELYZETE, AHOGY AZ ITT ÉLŐK LÁTJÁK	9
1. A kistérség társadalmi-gazdasági helyzetének megítélése	9
2. A kistérség foglalkoztatási problémáinak okai, a lehetséges megoldási eszközök és módszerek	13
3. A helyi munkaerő-piaci szereplők együttműködési gyakorlata, és az együttműködés fejlesztésére vonatkozó elképzeléseik	18
4. Milyennek szeretnék látni térségüket az itt élők 7-10 év múlva?	20
III. JAVASLAT A KISTÉRSÉGI FOGLALKOZTATÁSI STRATÉGIA KI-ALAKÍTÁSÁNAK TARTALMI, MÓDSZERTANI FELADATAIRA	21
1. A kistérségi foglalkoztatási stratégia kapcsolódása a nemzeti és a regionális fejlesztési tervekhez	21
2. Súlyponti kérdések a kistérségi foglalkoztatási stratégiakészítésben	22
3. A partnerség építés szakmai feladatai	23

Bevezető

Az Abaúji Területfejlesztési Önkormányzati Szövetség vezette konzorcium a ROP 3. 2. 1 számú pályázaton 2005. nyarán nyerte el az abaúji kistérség foglalkoztatási stratégiájának kidolgozási lehetőségét.

A ROP 3. 2. 1 pályázati kiírásban **fő célkitűzésként** szerepel:

Kistérségi (megyei/regionális) foglalkoztatási stratégiák kialakítása, és együttműködési hálózatok kialakítása, működési feltételeinek megteremtése.

Az abaúji kistérség foglalkoztatási stratégiáját, e célkitűzéseket szem előtt tartva, egyrészt a már korábban elkészült tanulmányokat áttekintve és hasznosítva, másrészt az érintett helyi közéleti, gazdasági szereplők véleményét kikérve, megismerve mélyreható elemzéssel kívánjuk megalapozni. Az elemzéseinkben természetesen vizsgáljuk a kistérség objektív gazdasági, foglalkoztatási mutatóit, de legalább ennyire **fontosnak tartjuk** annak megismerését, hogy az **itt élő emberek, hogyan látják a térségük gondjait, problémáit és milyen lehetséges kiutat, megoldásokat tartanak fontosnak** és lehetségesnek a jövőjük alakításában. Ennek érdekében a projekt menedzsmint által elfogadott ütemterv szerint **2006. március-április hónapban kérdőíves felmérést végeztünk** a térség meghatározó társadalmi, gazdasági, munkaerő-piaci szereplői körében. A kérdőíven szereplő 65 kérdéssel – a projekt fő célkitűzésének megfelelően - a kistérség társadalmi, gazdasági, foglalkoztatási, partnerségi viszonyait és a potenciális partnerek jövőbeni elképzeléseit, terveit igyekeztünk megismerni.

A gyakorlatias közelítésű kutatás első szakaszában felvettük a személyes kapcsolatot a kistérség önkormányzati, gazdasági, társadalmi, képzési, intézményi és nonprofit szervezeteinek vezetőivel, illetve szakembereivel. Ismertettük velük kutatásunk legfontosabb célkitűzéseit, módszereit, és segítségüket, együttműködésüket kértük annak eredményes és közös érdekekre alapozott végrehajtásához. A megkeresett szervezetek képviselőinek nagy többsége megértéssel, segítőkészen fogadta kezdeményezésünket és készségesen, a legjobb tudása szerint válaszolt a feltett kérdésekre, amelyért ezúton is köszönetet mondunk.

A kérdőíves felmérésbe bevont szervezetek:

- Az Abaúji Területfejlesztési Önkormányzati Szövetséghez tartozó települési önkormányzatok,
- Kisebbségi önkormányzatok,
- A térségben működő jelentősebb munkáltatók és vállalkozók,
- Középiskolák, illetve képző intézmények,
- Közhasznú civil szervezetek, családgondozók, szociális foglalkoztatók, roma érdekvédelmi, egyházi, alapítványi, szövetségi szervezetek,
- Az ATÖSZ és az Encsi Többcélú Kistérségi Társulás képviselői,
- A Megyei Munkaügyi Központ Encsi és Szikszói Kirendeltségei.

Az encsi kistérségre vonatkozó **hivatalos adatok elemzését és a kérdőíves felmérés feldolgozását egy részletes, 75 oldalt és 14 mellékletet tartalmazó tanulmányban végeztük el**. Ebben az összefoglalóban a kistérség földrajzi, demográfiai, gazdasági, szociális, iskolázottsági és foglalkoztatási mutatóira, jellemzőire is csak erősen lerövidítve hivatkozunk, mivel ezek a helyi szereplők előtt ismertek, illetve szükségtelen lenne a bővebb anyagot ismételni. Módszerként a nagyobb terjedelmű háttéranyag lényegét igyekszünk kiemelni, eltekintve a részletes számszaki kimutatások felsorolásától, a hangsúlyt inkább a valóban friss információkat tartalmazó kérdőíves válaszok bemutatására helyezve.

I.

A KISTÉRSÉG GAZDASÁGI-FOGLALKOZTATÁSI HELYZETE A HIVATALOS ADATOK TÜKRÉBEN

1. A kistérség fogalmának értelmezése, a földrajzi és demográfiai helyzet néhány jellemzője

A kistérségi foglalkoztatási stratégia kialakítását célzó helyzetelemzésnél a bevezetőben érdemes azt tisztázni, hogy miképpen értelmezzük a kistérség fogalmát, amit ma is sokféle értelemben használnak. Jelen projektünk esetében elsősorban, mint a **terület- és gazdaságfejlesztés, a foglalkoztatási stratégia, valamint a foglalkoztatási partnerség terepeként használjuk a kistérség fogalmát.**

Encs városában a Társulási Tanács 2004. június 29-én 1/2004.(VI.29.) számú határozatával létrehozta az Encs Kistérségi Többcélú Társulást. Megítélésünk szerint a Társulásnak – az Abaúji Területfejlesztési Önkormányzati Szövetséggel együtt – fontos szerepe lehet a kistérség foglalkoztatási gondjainak enyhítésében, illetve a foglalkoztatási célú pályázatok, partnerségek generálásában, koordinálásában.

A kormány 244/2003. (XII. 18.) Korm. rendelete tartalmazza a kistérségek felosztását, amelynek értelmében 2004. január 1-jétől tizenöt kistérség kialakítására került sor megyénkben. Az új felosztás szerint az encsi kistérséghez **a korábbi 55 település helyett jelenleg 35 település** tartozik. A rendelet 20 települést az újonnan létrehozott 3512. számú Abaúj-Hegyközi kistérséghez csatolt, Gönc székhellyel. E lépéssel tulajdonképpen a Hernád bal partján elhelyezkedő, turisztikai szempontból vonzóbb területét vesztette el az encsi kistérség.

Az encsi kistérség a megye északi részén található, mintegy körbefogva az **edelényi, szikszói és az abaúj-hegyközi kistérségek** által. Ezek a kistérségek **országosan is a legelmaradottabb, hálózatokból kimaradt és fejletlen térségek közé tartoznak.** A jövőbeni kistérségi együttműködésben mindenképpen ajánlatos lesz figyelembe venni, hogy a szomszédos edelényi és szikszói kistérségben is készülnek (készültek) a ROP 3. 2. 1. program keretében foglalkoztatási stratégiák.

A térség két nagyváros – Miskolc és Kassa - közé ékelődik be, mely városok a térség életére mindig jelentős hatást gyakoroltak. A térségben **meghatározó jelentőséggel bír a nemzetközi 3-as számú főútvonal jelenléte**, mely az un. Helsinki-folyosó része. A főútvonal a térségen észak-dél irányban halad keresztül. Másik, földrajzilag meghatározó jelentőségű a Szlovákiában eredő, Magyarországon a Sajóba torkolló Hernád-folyó. A területet keletről a Zempléni-hegység, északról az országhatár, nyugatról a Csereháti-dombság határolja.

Az encsi kistérségre is igaz, hogy a tömegközlekedés hiányosságaiból, és a zsákfalvas jellegből adódóan az alapellátást biztosító (oktatási és szociális) intézményrendszer szolgáltatásai nem megfelelőek és a munkalehetőségek hiánya a fiatalabb és képzetesebb korosztályt elvándorlásra kényszeríti.

A kistérség lakónépessége a KSH adatai szerint **2004. december 31-én 24 251 fő** volt. A 2001 évi népszámlálás idején ez a szám 23 673 fő, tehát az utóbbi években enyhén növekedett a lakónépesség száma, amely a korábbi folyamatokat tekintve pozitívan is értékelhető.

A lakónépesség korcsoportos megoszlását vizsgálva feltűnő, hogy **a 0-14 éves korosztály aránya itt a legmagasabb a megyében**, ami nyilvánvalóan összefügg a roma lakosság magas arányával. Ugyanakkor **a 30-59 éves korosztály** aránya - az abaúj-hegyközi kistérséggel együtt

- a **legkedvezőtlenebbek közé tartozik** a megyében. A nagy arányú gyermek korosztályok mellett jelen van a **lakosság előregedése** is. A kistérségben napjainkra egy igen tartós demográfiai trend változott meg, ami ugyanakkor együtt járt egy nagyobb mértékű lakosságcserevel, a lakónépesség etnikai összetételének megváltozásával.

A 2001. évi népszámlálás alkalmával a **lakosság 18,3 %-a vallotta magát roma származásúnak**, ebből adódóan is a térség jelentős részében fokozottan jelen vannak a társadalmi, gazdasági, foglalkoztatási gondok. Bár 11 településen nincs, vagy minimális a roma lakosság aránya, ugyanakkor **14 településen a roma lakosság aránya már 2001 –ben túllépte a 25 %-ot**, de egyes településeken Hernádpetri, (54,9 %) Beret, (56,9 %) Csenyété (93,4 %) ezt az arányt is jelentősen meghaladja.

2. A kistérség gazdasági és a foglalkoztatási helyzetének néhány fő vonása

A kistérség gazdasági helyzetét olyan objektív mutatószámok is jelzik, mint a 7/2003.Korm. rendelet szerinti besorolás, amely alapján a **térség 35 településéből 29 társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott és 34 az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott település.**

A megye egész északi térségének gazdasági elmaradottságát mutatja, hogy az 1000 lakosra jutó **egyéni vállalkozások száma** mindegyik itteni kistérségben (abaúji, bodrogközi, encsi, edelényi, szikszói) egységesen **mélyen a megyei átlag alatt van.** (1000 lakosra 7-9 vállalkozás a megyei 13,2 vállalkozással szemben.) A társas vállalkozások tekintetében a szomszédainál valamivel jobb az encsi kistérség helyzete, de ezzel együtt is a megye utolsó harmadában foglal helyet.

A kistérség **infrastrukturális kiépítettsége** is jelentősen eltér a kistérségen belül. Az encsi térség kivételével az összes tájegységre egyfajta zártság jellemző, hiszen ezeken a területeken szétszórt és kis létszámú települések találhatók. E területek úthálózata elmaradott, tömegközlekedése is fejlesztésre és modernizálásra szorul. A térségben a kelet-nyugat irányú közlekedés a rossz úthálózat miatt korlátozott, a szennyvíz- és szemétkézeltés is több helyen megoldatlan.

A kistérség **mezőgazdasági jellege** ellenére a termőföldek aranykorona értéke a Hernád-völgyet kivéve nagyon alacsony, és az utóbbi években tovább csökkent a mezőgazdaság foglalkoztatási szerepvállalása. A termelők kiszolgáltatottságát fokozza a feldolgozó kapacitás igen szűk keresztmetszete. A gyümölcskertészeti kultúra térhódítása különösen indokoltá teszi ennek fejlesztését. A jól prosperáló farmergazdaságok létrejöttének finansziális háttere hiányzik, a volt mezőgazdasági szövetkezetek egy része pedig – megfelelő támogatottság híján – szinte csak vegetál. Foglalkoztatási szempontból az ágazatnak egyre kisebb szerepe van, holott a térségben - gazdaság-földrajzi adottságainál fogva – alapvetően a mezőgazdasági tevékenységnek van létjogosultsága.

Az itt működő **vállalkozásoknak beruházásra, korszerűsítésre** szerény mértékben vagy egyáltalán nem telik, emiatt veszélyeztetett hosszabb távú versenyképességük. A területfejlesztési, felzárkóztatást segítő támogatást - a korábbinál jóval nagyobb részesedés ellenére - viszonylag kevesen tudták igénybe venni. Foglalkoztatáspolitikai szempontból hátrányos az a gyakorlat, miszerint a **támogatás odaitélése nem vagy csak szerény mértékben párosul foglalkoztatás bővítéssel.**

A munkahelyteremtést szorgalmazó pályázatok a gyenge tőkeerejű, fejletlen piaci kapcsolatokkal rendelkező szervezeteik számára többnyire nem jelentenek kapcsolódási pontot, mivel a hosszabb távú foglalkoztatási kötelezettség a korábban említett tényezők miatt aránytalanul nagy kockázatvállalás számukra.

Az Észak-magyarországi régió lakónépességének 39,3%-a adózik csupán, mely messze alulmarad az országos 43,4%-tól. A Bodrogi, Abauj-Hegyközi, Edelényi, **Encsi**, Szikszói, Mezőcsáti kistérségben **legkevesebb az adózók aránya** (30-32%),

Amellett, hogy itt a legkevesebb az adózók száma, sokat mondó az adózók jövedelem nagyság szerint megoszlása, amely szerint az **encsi kistérségben túlsúlyban vannak az alacsony jövedelmű adózók**.

A térség erősségeit a **természeti adottságok jelentik**, a viszonylag tiszta víz és levegő, az alacsony szintű, illetve nem létező ipari szennyezés, a kultúrtörténeti emlékek, és a határmentiség hosszú távon előnyére válhatnak az itt élőknek.

A térségben elfogadott cél a **falusi turizmus fejlesztése**, amely hozzájárulhatna a gazdaság élénkítéséhez, fenntartható munkahelyek megteremtéséhez, és az életkörülmények javításához.

Az **ipar szinte alig van jelen a területen**. Arányait tekintve a feldolgozóipar a legjellemzőbb. Az ipar képviselőiben az elmúlt időszakban nem jelent meg új munkáltató a térségben. A régió feldolgozóiparát továbbra is a ruhakészítés, a bútorgyártás, valamint a tejfeldolgozás és ásványvíz-palackozás reprezentálja, tekintettel az e tevékenységi körökben foglalkoztatottak relatíve magas létszámára.

Beruházásra, korszerűsítésre igen szerény mértékben vagy egyáltalán nem telik, ezáltal veszélyeztetett hosszabb távú versenyképességük. A meglévő szerény fejlesztések sem párosulnak az esetek többségében a foglalkoztatás bővülésével. Nem változott a kistérség gyenge tőkevonzó képessége.

Az **Encsi Ipari Park** stratégiájában egy agro-ipari park megteremtése szerepel célkitűzésként. A területen jelenleg is több mezőgazdasági termék-előállító és feldolgozó végzi a tevékenységét, sajnos még korántsem a kívánt számban. Az ipari park a kedvező adottságokat kihasználva a munkahelyteremtés egyik bázisa lehet a jövőben.

A kistérségben a **gazdasági folyamatokkal szoros összefüggésben a munkaerőpiacot is az évek óta tartó stagnálás jellemzi**. A térségben működő gazdasági szervezetek az utóbbi években olyan profilbővítést, termelésnövelést nem hajtottak végre, melynek érezhető foglalkoztatást élénkítő hatása lenne. A mikrovállalkozások száma és foglalkoztatási szerepvállalása sem bővült érdemben, mivel a bővülésnek korlátot szabott az alacsony szintű fizetőképes kereslet.

A térség viszonylag nagyobb foglalkoztatói **évek óta inkább csökkentik a foglalkoztatottak számát**. Ennek alapvető oka: nem tudják növelni piaci részesedésüket, jövedelmezőségüket, ezáltal elmaradnak az elengedhetetlenül szükséges fejlesztések, mely természetesen kihat jövőbeni versenyképességükre. Egyre jellemzőbbé válik az a vállalatvezetői gyakorlat, miszerint a megrendelés hullámválsága szerint veszik fel, vagy bocsátják el a dolgozókat, lehetőség szerint minimalizálva a kiadási költségeiket.

Az encsi munkaügyi kirendeltség folyamatosan minden évben munkaerő-piaci felmérést végez a legjelentősebb munkáltatók körében, amelyből megállapítható, hogy a térség cégeinél az

Abaúj Bútoripari Rt. kivételével jelentősebb létszámmozgás nem történt a vizsgált időszakban. A mezőgazdasági tevékenységet folytató munkaadóknál, ha nem is nagymértékű, de többségüknél folyamatos létszámcsökkenés figyelhető meg 2003 óta.

A térség tartós foglalkoztatási válsághelyzetének hatása az itt élők helyzetére

- A munkavállalók számottevő hányadának a munkaerőpiacról való kiszorulása, a munka elvesztése nem átmeneti, hanem tartós állapotot konzervál jelentős részüknél. Alkalmi vagy illegális munkavégzésre lehetősége van egy részüknek, ez azonban rendkívül alacsony jövedelmet biztosít számukra.
- Az iskolázottságuk, képzettségük korábban sem magas színvonala tovább romlik és értéktelenedik, az utóbbi években erősen megkopott szaktudásuk miatt a szakmunkások jelentős része sem talál stabil munkahelyet.
- A fokozatos elszegényedésük, lakóhelyük elhelyezkedése miatt az átképzési programok jelentős részébe be sem kapcsolódhatnak, illetve meglehetősen nehéz őket piacképes tevékenységre átképezni.
- A tartós és köztük legtöbben szereplő cigány munkanélküliek nagy hányada mára kikerült a munkanélküli ellátásból és a jövedelempótló támogatásból is, ugyanakkor a szociális "háló" nem ad nekik megfelelő biztonságot. (Többen kénytelenek az illegális munkaerőpiacon jövedelem után nézni, illetve van, aki már onnan is kiszorult.)
- A lecsúszottság, a kiúttalanság érzése, a viszonylagos bezártságuk, alacsony és romló társadalmi helyzetük súlyos lelki teherként nehezedik rájuk, és egy részüknél fokozza a "normálistól" eltérő magatartásra való hajlandóságot, ami nagyon érzékenyen érinti a munkával, jövedelemmel rendelkező réteget is. (agresszivitás, deviancia, bűnözés, szenvedélybetegségek terjedése, stb.)
- Amennyiben e réteg anyagi, egészségügyi, szociális, foglalkoztatási helyzete nem javul, akkor körükben az olyan önmagában pozitív demográfiai jelenségek, mint a sok gyerek, a fiatal átlagéletkor is visszajára fordulnak és már óvodáskortól kezdve a szegénységet, a tartós munkanélküliségből fakadó szubkultúrát és a társadalomból való kirekesztettséget „termelik" bővítetten újra.

A munkanélküliség fő jellemzői a térségben

A munkanélküliek létszámának alakulását ma már **nem annyira a gazdaságban bekövetkező változások mozgatják, hanem az aktív munkaerő-piaci eszközök**, ezen belül is a közhasznú foglalkoztatás nagyságrendje, valamint a közcélú és közmunkából kiáramlók száma.

Jellemző adat, hogy jelenleg a térségben a munkanélküliek száma közel ugyanannyi, mint korábban az ingázók száma volt. A 2002. óta eltelt időszak **foglalkoztatási-munkanélküliségi adatai is az elmúlt évek változatlanul meglévő gondjait mutatják be**. Miközben az EU-ban is alkalmazott számítási módszer szerinti munkanélküliségi ráta stabilan 16-19 % körüli, a foglalkoztatottsági rátában még ennyi mozgás sincs, végig 44 % körül mozog. Jellemző szám az is, hogy a gazdaságilag inaktívak száma csaknem folyamatosan meghaladja a foglalkoztatottak számát. Állandó fenyegetettség a térség munkavállalói számára, hogy aki egyszer munkanélkülivé válik, nagy valószínűséggel tartósan kiszorul a munka világából. A regisztrált munkanélküliek több mint egyharmada egy éven túli tartós munkanélküli,

kétharmada pedig szociális segélyezett, rendkívüli módon megterhelve az önkormányzatok költségvetését.

Külön kell szólnunk a **tartósan munkanélküliekről**, akiknek az elhelyezkedése a versenyszférában rendkívül problematikus, nagy többségük a legszegényebb rétegbe tartozik, ugyanakkor nem alkotnak homogén egységet, jelentős differenciáltság tapasztalható közöttük az életkor, a család szerkezete, továbbá a lakóhely, az iskolázottság, az etnikai hovatartozás és a kiegészítő jövedelemszerzés különböző lehetőségei következtében. Többségüknél a hátrányos tényezők általában halmozódnak. Legrosszabb helyzetben a több gyermekes, alacsony iskolázottságú, roma munkanélküliek és családjaik vannak. E réteg ma már a tartós munkanélküliek „kemény magját” alkotja. Szintén a veszélyeztetettek közé tartoznak a pályakezdők, illetve a kevés munkatapasztalattal rendelkezők, és a 45 éven felüliek. Úgy a fiatalabb, mint az idősebb korosztály esetében a munkanélkülivé válás szoros összefüggést mutat az iskolai végzettséggel.

A **foglalkoztatási feszültségeket bizonyos fokig mérsékli a térségben a szociális foglalkoztatás**, amely a kétségkívül meglévő eredmények mellett nem kis gondokkal küzd. A közcélú munkavégzés hatékonyságának leginkább akadálya az a helyzet, hogy nem egy feladat elvégzésére kell a megfelelő munkaerőt kiválasztani, hanem éppen fordítva: a meglévő munkanélküliek értelmes, hasznos foglalkoztatását kell egy adott időszakban biztosítani.

Általánosítható tapasztalat, hogy meglévő foglalkoztatáspolitikai eszközök nem elegendők a depressziós térségek leszakadásának megakadályozására. Az utóbbi években a különbségek a fejlettek és elmaradottak között nemhogy mérséklődtek volna, hanem inkább nőttek. Minél későbbre húzódik a felzárkóztatás, annál kisebb az esélye a számukra kedvezőtlen trend megváltoztatásának.

Egy komplex elemzés néhány megállapítása:

Érdemes megemlíteni, hogy a GKI Gazdaságkutatói Rt 1997-2001 végzett kutatása szerint, minden komplex mutatót figyelembe véve, országosan **14, B.-A.-Z megyéből pedig 4 kistérség tartozik az ország legelmaradottabb kistérségek közé.** (Edelényi, Encsi, Szikszói, Szerencsi)

A kutatás végső konklúzióként megállapította, hogy „...e térségek számára egy hosszabb távú – egyszerre gazdasági, infrastrukturális, társadalmi, kulturális –fejlesztési koncepció gyors kidolgozása szükséges jelentős állami támogatással.”¹

3. A kistérségben élők iskolázottsági mutatói és a szakképzés néhány jellemzője

A 2001 évi népszámlálási adatok támpontot jelentenek a térség lakossága iskolázottsági mutatóinak elemzéséhez. Szembetűnő, hogy az iskolázottsági mutatók nagyon szoros összefüggést mutatnak, csaknem szinkronban vannak a gazdaság fejlettségi mutatóival. A 10 évesnél idősebb lakónépesség körében az általános iskolát sem végzettek aránya megközelíti a 2 %-ot, hasonlóan a szomszédos edelényi, szikszói, abaúj-hegyközi, valamint a bodrogi térségekhez. Ellenkező előjellel jelennek meg a közép-és felsőfokú végzettséget jelző mutatószámok. A 22, 8 %-os középiskolai érettségivel rendelkezők aránya közel 12 százalékponttal marad el a megyei átlagtól, a felsőfokú végzettséget ábrázoló 5, 7 %-os arány pedig 4 százalékpontos elmaradást jelez.

¹ Bíró Péter - Molnár László: A kistérségek fejlettségi szintjének és infrastrukturájának összefüggései. Közgazdasági Szemle LI. Évf.2004 november

Nemcsak az iskolarendszerű, hanem a felnőtt képzés is szembetalálja magát a lanyha munkáltatói igénnyel és a szakképzésbeni szerepvállalás alacsony szintjével. **Számottevő igény van a jól képzett szakmunkásokra, ugyanakkor a legtöbb munkáltató nem akar szerepet vállalni a gyakorlati képzésben.** A legmarkánsabb ok: véleményük szerint anyagilag nem éri meg szakképzéssel foglalkozni.

A szűken vett anyagi érdekeltségen túl más fontos szempontok is gátolják a szélesebb körű kötelezettségvállalást. Egyrészt kevés a nagy tapasztalattal rendelkező gyakorlati oktató a munkáltatóknál, másrészt hiányzik a fejlett technika, technológia, amely a jövő szakember képzéséhez nélkülözhetetlen. A szakemberhiány pótlására többször próbálkozott a munkaügyi kirendeltség munkaerő-piaci képzést beindítani, amelyek közül jó néhány sikertelen volt.

A munkaerőhiány általában nem egy-egy szakmánál a legproblemátikusabb, hanem a gyakorlott szakmunkásból van a legnagyobb kereslet. Különösen a fiatalok szenvednek emiatt hátrányt, mert mindenkinek jórészt minimálbérért, nagy szakmai tapasztalattal bíró munkaerő kellene.

4. A térségben eddig megvalósult foglalkoztatási partnerség és együttműködés tapasztalatai

A települések, illetve szervezetek együttműködése többféle lehet. Vannak jól strukturált szabályokhoz kötött együttműködések, amelyek valamely terv szerint koordináltan folynak. Tervezési oldalon ilyenek a különböző térségfejlesztési tervek és megvalósításuk, működési oldalon pedig ilyenek az önkormányzati jellegű együttműködések (okmányiroda, körjegyzőség, intézményfenntartó társulás, stb.) A következő szintet az önként vállalt, de jogi formában is létező kistérségi társulások jelentik. A leglazább kötődés, az ad-hoc együttműködés, egy-egy program vagy projekt kapcsán. **Az összefogás, az együttműködés tehát lehet jogszabályokkal előírt, kötelező, és lehet érdek alapú.**

A jelen projekt szempontjából az **érdek alapú partnerség feltételeit, múltbeli gyökereit érdemes közelebbről megvizsgálni.** Mára a legtöbb pályázatnál előnyként jelenik az összefogás, ugyanakkor még ma is komoly korlátja a településközi együttműködésnek az érdekeltség nem megfelelő szintje.

A kistérség foglalkoztatási helyzetének, folyamatainak alakításában és a munkaerőpiac szereplőinek informálásában, **együttműködésük szervezésében megalakulásuk óta jelentős szerepet vállaltak az encsi, a szikszói és a gönci munkaügyi kirendeltségek. A települési önkormányzatokkal hosszú időre visszatekintő eredményes kapcsolatot alakítottak ki.** Igen nagy volumenű közhasznú foglalkoztatást bonyolítanak közösen, ezen túl segítik a közmunka, közcélú munkaprogramok végrehajtását. Gyakori személyes egyeztetéssel, korrekt tájékoztatással elérték, hogy hosszú évekre visszatekintve egyetlen szervezettel sem volt vitás ügyük.

Fontos szerepe van az **értékteremtő közhasznú munkának.** A köz vélekedését pozitív irányban befolyásolja, növeli az ebben résztvevők munkájának presztízsét, ha olyan tevékenységet végeznek, amely hosszabb távon kedvezően befolyásolja a falu arculatát. Ez ma még széles körben nem elterjedt. Egyrészt az ilyen munkálatokhoz jelentős saját forrás szükséges, aminek általában híjával vannak az önkormányzatok, másrészt a többlet-adminisztráció sokaknak kedvét szegi.

A térség sajátosságaiból következően – a munkaerőpiac szereplői közül csaknem mindenki személyesen ismer mindenkit – a **munkáltatói kapcsolattartás és a munkaerő-közvetítés is emberközelibb, mint a nagyvárosi térségekben**. A főbb munkáltatók évek óta közel ugyanazok, a kapcsolattartásban érintett személyek köre sem sokat változik. Ebből következően nemcsak a kirendeltségek munkatársai keresik fel gyakran a munkáltatókat, ők is szívesen keresik fel a kirendeltségeket az őket érintő szakmai kérdések megbeszélésére.

Az **encsi munkaügyi kirendeltségnek 17 roma szervezettel van együttműködési megállapodása**. Az érintett szervezetek vezetői, képviselői mind gyakrabban keresik fel a kirendeltséget problémáik megoldásához kérve a segítségüket. Ennek is köszönhetően egyre több roma munkanélkülit sikerült bevonni a különböző programokba. A kisebbségi önkormányzatok még nincsenek felkészülve az önálló foglalkoztatásra sem pénzügyi, sem számviteli vonatkozásban. Ezért a jól bevált gyakorlatnak megfelelően az önkormányzat a munkáltató.

Néhány olyan említésre méltó **megélhetést segítő, szociális és egyéb kísérleti program volt a kistérségben**, amelynek tapasztalatait a partnerség szempontjából is hasznosítani szükséges. Pl. évente 10-12 település vett részt a szociális földprogramban, és a részt vevő családok kb. 60-70%-a a kisebbséghez tartozik. A program a sajátos problémáival együtt lehetőséget kívánt teremteni a mezőgazdasági termelésre alkalmas vagyonnal nem, vagy azzal csak kis mértékben rendelkező, szociálisan hátrányos helyzetű családoknak arra, hogy kedvezményes szolgáltatásokkal, juttatásokkal képesek legyenek háztáji jellegű kistermelésre, állattartásra az egyéni, közösségi, illetve a helyi erőforrások kihasználásával.

Figyelemre méltó és az eredményeivel, hiányosságaival együtt is tanulságos képzési foglalkoztatási programok voltak a térségben a korábbi években: a **„Kitörés a Kegyetlenből cigányszármazásúak cselekvési programja”** és a **„Hernád-völgyi romák munkaerő-piaci felzárkóztatása”**

A munkaügyi kirendeltségek képviselői minden jelentősebb gazdasági, foglalkoztatási fórumon részt vesznek, ahol a kirendeltség részvétele indokolt. Meghívás esetén lehetőség szerint részt vesznek a települések kulturális rendezvényein is. A civil szervezetek pályázatainak kidolgozását és megvalósítását a szükséges közreműködéssel, szakmai tanácsadással segítik.

A települési önkormányzatok foglalkoztatási célú összefogása általában azoknál a közmunka pályázatoknál valósult meg, ahol ez pályázati feltétel volt. A munkáltatóknál is hasonló céllal valósult meg összefogás néhány esetben.

A kistérség foglalkoztatási stratégiájának kialakítása és a partnerség megszervezése szempontjából nagy jelentőségű és feltétlenül hasznosítandó az **Abaúji Területfejlesztési Önkormányzati Szövetségben** felhalmozódott sokrétű szakmai tapasztalat. Az utóbbi 10 évben a szövetség több olyan térségfejlesztési és foglalkoztatási projektet vezetett, illetve koordinált, amelyek tartalmukban és együttműködési módszerükben mintegy alapot és kapcsolódási pontokat jelenthetnek a jövőbeni foglalkoztatási célú és partnerséget igénylő pályázatok kimunkálásához, valamint a programok lebonyolításához. A szövetség által szervezett, irányított és koordinált jelentősebb programok és projektek voltak 1997. évtől kezdődően: „Együttműködés Abaúj Idegenforgalmának Fejlesztéséért”, „Encs és Térsége Komplex Fejlesztési Terve a már elkészült Fejlesztési Stratégiára alapozottan”, „Integrált kecsketenyésztés és tejfeldolgozás Abaújban”, „Abaúj Turisztikai Fejlesztése”, „SAPARD Operatív Programkészítés”, „Inkubátorház létesítése Encsen”, „Kistérségi Fejlesztési és Gazdaságot Elősegítő Programok Abaújban”, - „Biotermékek termesztése és piaca jutási lehetőségei térségünkben”, „Küzdelem a munka világából történő kirekesztődés ellen”, „Kis- és középvállalkozások gazdálkodását elősegítő tanácsadás a határ két oldalán”.

Itt kell szólnunk az **Abaúji Fejlesztési Központról**, amely az ATÖSZ-n túl az Abaúj Térségi Gazdaság- és Vállalkozásfejlesztési Alapítványt is magában foglalja. Céljuk, hogy megfelelő pénzügyi és üzleti támogatást nyújtsanak a mikro-, kis- és kezdő vállalkozók részére, így azok a kereskedelmi bankok potenciális-hitelképes ügyfeleivé váljanak. A térségben a kifejtett propaganda hatására, a mikrohitelzés iránti érdeklődés folyamatos, az utóbbi hónapokban emelkedő tendenciájú.

A kistérségi foglalkoztatási célú partnerség irányába történő elmozdulást segítheti az **Encsi Többcélú Kistérségi Társulás tevékenysége is**. A fenti szervezetek mindegyike közvetlenül is bekapcsolódhat a foglalkoztatási stratégia kimunkálásba, majd közvetlen szervezője, partnere, megvalósítója lehet nem csak a stratégiának, hanem az ehhez kapcsolódó, remélhetőleg életképes képzési- foglalkoztatási projekteknek is.

II.

AZ ENCSI KISTÉRSÉG HELYZETE, AHOGY AZ ITT ÉLŐK LÁTJÁK

1. A kistérség társadalmi-gazdasági helyzetének megítélése

A kérdőíves felmérés nagyon sokszínű és tartalmas válaszainak, véleményeinek, javaslatainak részletes feldolgozása a bő elemző anyagban mintegy 26 oldalt tesz ki, (amelyet mindenkinek ajánlunk tanulmányozásra), de ezúttal praktikus okokból igyekszünk röviden, lényegre törően, a készülő foglalkoztatási stratégia szempontjai szerint összegezni a tapasztalatokat.

A kistérség életfeltételeit általában gyengének ítélték a megkérdezettek. Első helyen legtöbbször a **munkahelyek hiányát említették, szoros összefüggésben a mezőgazdaság leépülésével („szétverésével”) az állami beruházások, továbbá a tőke, a termelő infrastruktúra és az ipari üzemek hiányával**. A gazdasági feltételek hiányosságaival szoros összefüggésben, azzal szinte teljesen azonos súllyal említették az **alacsony iskolai végzettségű, hasznosítható szaktudással nem rendelkező – köztük roma- lakosság magas számából adódó gondokat**. Mint elmondták ezek a tényezők tartós szegénységet okoznak a térségben lakók nagy részénél, annak minden olyan hátrányos következményével, mint munkanélküliség, rossz egészségügyi és szociális helyzet, vegetációra berendezkedett életvitel. Sokak szerint emiatt is terjed a munka lebecsülése, a deviáns magatartás, a passzív, igénytelen életforma és a felelőtlenség. Főleg a munkáltatók hangsúlyozták az egyéb tényezőket, amelyek kihatással vannak a kistérségben működő vállalkozók helyzetére, többek között az **egész megye válságos helyzetét, a rossz adottságú közigazgatási környezetet, az illegális munkavégzés rendkívül magas arányát, a túlzott közmunka foglalkoztatást és az erős konkurenciát a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban**.

A fenti általánosítható vélemények mellett, néhányan megjegyeztek egyéb problémákat is: az utak rossz állapota, a **lakosság elöregedése, az iskolázott fiatalok elvándorlása**, a házi orvosi ellátás hiánya, az önkormányzatok nehéz anyagi helyzete, továbbá egyes helyeken az önkormányzatok kifogásolható stílusa.

A térségi problémák okainak megítélésében nagyon sokféle válasz érkezett, abban viszont a legtöbbször egyetértettek, hogy a térség leszakadásának kezdete a rendszerváltozáshoz köthető, bár mint néhányan megjegyezték a **térség gazdaságföldrajzi helyzete és a történelmi öröksége mintegy felerősítette a piacgazdaságra való áttérés negatív hatásait**. A borsodi nehézipar válsága és helyi TSZ-ek tönkremenetele következtében erősen lecsökkent a térség eltartó képessége. Több ezer itt élő lakos munkahelye szűnt meg, amelyeket azóta sem sikerült pótolni. A válságos helyzetet kiváltó okokat több leszakadást gerjesztő tényező is követte, illetve azok hatását felerősítette. Többben úgy fogalmaztak, hogy az átfogó vidékpolitika hiánya, illetve a 90 –es években a gazdasági szerkezet átgondolatlan alakítása

(esetenként a cégek magánérdek szerinti túlzott privatizálása) még jobban elmélyítette a térség társadalmi-gazdasági gondjait.

Az egyes vélemények igazságtartalmát meglehetősen nehéz lenne vitatni, (nem is az a célunk), mindenesetre meglepő volt, hogy ennél a pontnál és az egyéb kérdéseknél is mennyire **egységesen elítélő az itt élők véleménye a jelenlegi segélyezési rendszerrel kapcsolatban.** Ezt tapasztalva minden bizonnyal megérne egy komoly társadalmi-szakmai vitát a segélyezési rendszer problémáinak és igazságosabbá tételének kérdésköre.

A megoldásokra vonatkozóan markánsan megfogalmazódott, hogy az országos területfejlesztési koncepcióban kiemelt szerepet kellene kapni az elmaradott térségeknek, így Abaújnak is. Jelentősen javítani kellene a munkahelyteremtés feltételeinek javítását, olyan **modern foglalkoztatáspolitikát kellene kidolgozni, amely nem segélycentrikus** és együtt jár a vállalkozók érdemi támogatásával, és a térségbe jövő befektetők kiemelt támogatásával.

További megfontolásra, kidolgozásra vélemények:

- a gazdasági szabályzókat kiszámíthatóvá kell tenni,
- központi támogatást, a fejlesztési források koncentrált, célirányos felhasználását, a fejlesztés –munkahelyteremtés összekapcsolását kellene megvalósítani,
- infrastruktúra helyreállítása, az elszigetelődés enyhítése is nagyon fontos lenne, a közlekedési feltételek javításával, illetve az M3-as autópálya továbbépítésével,
- halaszthatatlan a mezőgazdaság fellendítése, a gazdag városok helyett végre a vidéket is fejleszteni kellene,
- kézimunka igényes nagyberuházás, erdőtelepítés, gyümölcsfeldolgozás, stb.
- összefogást a térségben, 20-30 fős bedolgozói munkahelyek létesítése, a megtermelt gyümölcsök feldolgozása,
- meg kellene változtatni az oktatáspolitikát, olyan szakképzést biztosítani, amellyel el tudnak helyezkedni az emberek, a munkanélküliek céltudatos képzése, az alapfokú oktatás színvonalának növelése, a hátrányos helyzetű gyerekek felzárkóztatása,
- a szociális támogatási rendszer megreformálása, a szociális foglalkoztató ne az önkormányzat legyen,
- a munka becsületének visszaállítása, pozitív diszkrimináció, munka nélkül ne lehessen segélyt kapni, és a segélyek ne guruló forintban kerüljenek kifizetésre.

A válaszadók szerint többet tehetnének a térségért:

- A kormány, a parlament, a térségfejlesztésben érdekelt minisztériumok a kistérségi fejlesztés iránt elkötelezett hatalmi akarattal és elszántsággal, a központi állami szervek, a megyei közgyűlés, a BOKIK és a Megyei Munkaügyi Központ.
- Önkormányzatok és azok társulásai, minden olyan szervezet, aki vidékfejlesztéssel foglalkozik, a képzési intézmények, a vállalkozók és a tőkeerős befektetők
- Szakmai és civil szervezetek, a regionális és megyei területfejlesztési tanács, a többcélú kistérségi társulás, az ATÖSZ és a Csereháti Településszövetség,
- Helyi vezetők nagyobb összefogással, az országgyűlési, a képviselők és a polgármesterek,
- Munkaerőképzésben, munkahelyteremtésben érdekelt szervek összehangolt tevékenységgel.

Kapcsolódva az előző kérdéshez, arra is kíváncsiak voltunk, hogy **helybeliek miben tehetnének többet a településükért, illetve a kistérségért.** E kérdésnél indokolt a megkérdezett szervezet tevékenységi köre szerint csoportosítani a válaszokat.

Önkormányzatok jellemző válaszai:

- nagyobb összefogást a kistérségben, **gyakoribb konzultációt szervezni, a közös helyi értékek védelmét hatékonyabban ellátni,**
- olyan **magas szakmai színvonalú pályázatok benyújtása,** amely nyerő lehet és segíti a térség fejlődését,
- a **lakosság bevonása a közügyekbe,** jobb munkamorált kialakítani, a helyiek ne csak pénzt várjanak, hanem segítsék is a fejlesztéseket,
- a régi kihasználatlan épületek hasznosítása, a meglévő infrastruktúra megóvása,
- kulturált környezet kialakítása, a szülők felelősségét növelni a gyerekek iskoláztatásában.

Természetesen arra is rákérdeztünk, hogy az adott önkormányzat mit tud tenni a településért? Jellemző válaszok voltak, hogy **több embert tudnának foglalkoztatni, több sikeres közmunka pályázat esetén,** ötletük van, de pénz nincs ezek megvalósítására. Több helyen a magas szociális kiadások akadályozzák a fejlesztési elképzelések megvalósítását. Több önkormányzat tervezi a középületek, közparkok, játszóterek rehabilitációját, ezekhez igyekeznek a lakosságot bevonni, illetve minél több forrást pályázati úton megszerezni.

Munkáltatók jellemző válaszai:

- **nagyobb összefogás** és jobb koordináció kellene a térségben,
- **a helyi vállalkozókat előnyben részesíteni,** a támogatásokat körültekintőbben elbírálni az önkormányzatok részéről,
- a vezetők találják ki a kiutat, a korlátozott lehetőségek közepette is, pl. a mezőgazdasági területek megművelésére,
- a helyi termékek előnyben részesítése a vásárláskor,
- az ipari park továbbfejlesztése,
- szemléletváltást, nem belenyugvással szemlélni az eseményeket.

Több munkáltató elmondta, hogy **folyamatos megrendelés esetén több munkahelyet tudnának létesíteni,** illetve fenntartani (építőipar). Lehetne fejleszteni a mezőgazdasági termelést, a gyümölcsstermesztést és feldolgozást, bővíteni lehetne a fűrészsüzemet, stb. De azt is megfogalmazták, hogy a jelenlegi helyzetben eléggé kockázatosak a fejlesztések, nem azonosak a versenyfeltételek, kedvezőtlenek az adózási feltételek is. Voltak, akik már „semmit” nem terveznek, belefáradtak, hogy sokszor elmondták a véleményüket, azt lejegyzetelték, de általában nem történt semmi.

Oktatási intézmények válaszai

- **a munkaerőigényekhez jobban igazodó képzést** megvalósítani,
- munkára nevelés erősítése, bár sokan már leszoktak a munkáról,
- kulturált környezetet építeni, műtárgyakat óvni a közhasznúak „igazi munkájával”, nagyobb tenni akarást meghonosítani.

Több oktatási intézmény helyet tudna biztosítani a felnőtt képzésnek. Az eredményesebb munkájukhoz, szükségesnek tartanák, hogy a törvény szigorúbban kötelezze a tanulókat a 8 osztály elvégzésére, ennek érdekében fontos feladatuknak tartják tanulók és szülők meggyőzését és a gyerekek egészséges életmódra nevelését.

Költségvetési intézmények válaszai:

- **érdekelté tenni az embereket** a pozitív változások elérésében,
- nagyobb közéleti aktivitást tanúsítani,
- **összefogás szorgalmazása** a meglévő értékek nagyobb védelme érdekében,

- **partnerség erősítése** az önkormányzat és a civil szervezetek között,

A költségvetési intézmények fontosnak tartották az újabb pályázatok készítését az EU források megszerzésére, továbbá a fejlesztés érdekében történő mozgósítást, az információszolgáltatást és koordinációt.

A munkaügyi kirendeltség kiemelt feladatnak tartja a munkáltatók helyzetbe hozását a pénzügyi eszközök hatékonyabb felhasználásával.

Civil szervezetek válaszai:

- kisgazdaságokat, gyümölcsstermesztést fejleszteni,
- kulturális programokkal a népességmegtartó erő növelése,
- iskola, orvosi rendelő, stb. intézmények meg- és fenntartása,
- vonzó településképz kialakítása,
- az emberek szemléletének olyan irányú változtatása, hogy ne csak az egyéni érdekeket szem előtt tartó, önző magatartás legyen jellemző.

E kérdésnél néhány esetben az is előfordult, hogy a kategorikus „nem tehetünk semmit” válasz hangzott el.

Nagyon tanulságosak azok a válaszok, amelyek a **korábbi fejlesztési tervek megvalósítása terén tapasztalható hiányosságokról** szóltak. A válaszok lényegét az alábbiak szerint lehetne összegezni:

- **kevés az információ**, pénzhány miatt általában marad minden terv szinten,
- a **források olykor igazságtalanul kerülnek elosztásra**, amikor nem a gazdasági fellendülés az alapfeltétel, hanem az egyéni szempontok,
- ötlet van, csak pénz kellene hozzá,
- **nincs ismertetés** az eredményekről,
- a **térség fejlesztése nem kellően összehangolt**, gyakori a forráshiány,
- az elképzelések jók, de nincs kellő szervező erő a megvalósításhoz, az ötleteket nem tudták elfogadtatni a döntéshozókkal,
- az elképzelések nem esnek egybe a térség vállalkozóinak fejlesztési terveivel,
- az ipari park nem valósult meg a tervek szerint,
- a politika domináns szerepe és megosztó hatása inkább káros, mint hasznos.

A válaszadók a **térség érdekérvényesítő képességét** fele-fele arányban minősítették **nem megfelelőnek, illetve csak részben megfelelőnek**. (megfelelőnek senki nem értékelte)

Az elhangzott érdekérvényesítési problémák az alábbi gondolatok köré csoportosultak:

- **kevés az érdemi közös fórum**, nincs térségi gondolkodás, elszeparáltan élünk egymás mellett,
- **tapasztalható az információ és az együttműködés hiánya**, elszigetelten mindenki a maga kis ügyeit intézi, javítani kellene a kapcsolatrendszerrel,
- **a lobbizás gyenge**, mások kiéneklük a szánkából a sajtót,
- nincs gazdasági potenciál, nincs hungarikum, ezért is súlytalan a térség, a kis települések eleve hátrányban vannak,
- kevés a közös pályázati lehetőség,
- kevés az országos képvisellel bíró civil szervezet,
- a munkahelyteremtést célzó **lobbizás nem összefogottan történik**,
- a fejlesztések hibás szemlélettel, erősen kormány illetve politikafüggők,

- nagyléptékű fejlesztés nem lehet, kis léptékű araszolás nem nagyon visz előre,
- tapasztalható a vidékfejlesztés és a Budapest ellentét (lásd 4-es metró)
- nincs kellően hatékony, célzott roma támogatás.

2. A kistérség foglalkoztatási problémáinak okai, a lehetséges megoldási eszközök és módszerek

E fejezetben kimondottan a **foglalkoztatás témakörében meglévő gondokkal kapcsolatban kértük a véleményeket.** Természetes módon az itt kapott válaszok nagyon szoros kapcsolatban állnak az előző fejezet –a társadalmi-gazdasági gondokkal kapcsolatos – válaszaival. Itt is a munkahelyek hiánya és a nagymérvű aluliskolázottság áll az első helyen, mint fő ok, de további, az előző fejezetben más hangsúllyal felvetődött, illetve újabb problémák is felszínre kerültek.

A **települési önkormányzatok** felvetették a foglalkoztatási gondokkal kapcsolatban többek között, hogy:

- a **mezőgazdaság tönkretételét** mai napig nem tudta e térség kiheverni,
- a **helyi ipari leányvállalatok mindig is kiszolgáltatottak** voltak és később meg is szűntek,
- a képzett munkaerő elvándorlása,
- több sikertelen közmunka pályázat,
- a túlzott munka nélkül adott szociális segélyek,
- a beruházások hiánya, a vállalkozások a mai napig nem tudtak megerősödni,
- az elszegényedés,
- a bérek és segélyek túl közel vannak egymáshoz,
- a munkából élők jövedelméből sok a levonás,
- a munka becsülete romlott.

Munkáltatóktól kapott válaszok:

- a cégek megszűnése után a **kevés stabil munkahely**, illetve az alacsony képzettség melletti minimálbér a jellemző,
- **tőkehiány az üzemeknél**, a pályázati lehetőségek gyakran kihasználatlanul maradnak,
- a munkáltatóknak nincs állandó megrendelése, gyakran csak idénymunkák vannak,
- a megye üzemei nem tudják foglalkoztatni az itteni munkaerőt,
- az emberek „leamortizálódtak”,
- a **fekete munka** legyőzhetetlen konkurenciát jelent,
- a fiatalok elvándorlása,
- a segélyek munkaerőkölcsöt romboló, tétlenségre ösztönző hatása,
- a magas közterhek, felvevő piac hiánya,
- a lakosság körében magas roma arány, ebből adódó foglalkoztatási nehézségek,
- az aprófalvas település szerkezet,
- az egészségügy, és az oktatás gyenge színvonala.

Az oktatási, költségvetési és a civil szervezetek további – a fentieket kiegészítő – válaszai:

- a **szocializmus öröksége, a nagy üzemek válsága**,
- az egyes szakmákban túlképzés,
- az alacsony iskolázottság, képzetlenség, alulképzett tömegek,
- a magas közterhek, pénztelenség
- a kedvezőtlen gazdaságföldrajzi adottság,

- a létbizonytalanság, kedvezőtlen demográfiai folyamatok,
- az infrastruktúra viszonylagos fejletlensége,
- a tartós munkanélküliség romboló hatása, a lustaság,
- az etnikum magas aránya miatt nem jön a beruházó.

Megítélésünk szerint minden válasznak van bizonyos igazságtartalma, és azt is jelzik, hogy a térség jelenlegi válságos foglalkoztatási helyzetét **kialakító és konzerváló okok meglehetősen összetettek és bonyolultak.**

A **foglalkoztatási gondok enyhítését célzó vélemények** nagy többsége egybeesett abban, hogy a térségnek mindenekelőtt **munkahelyteremtésre és a piacképes képzésekre lenne szüksége**, amelyhez szükség lenne ipari üzemek telepítésére állami segítséggel.

További javaslatok:

- szükség lenne **munkahelyteremtő pályázati lehetőségek számának növelésére**,
- kormányzati, megyei **közmunkaprogramok bővítése**,
- **komplex foglalkoztatási programokat** indítani,
- a **célirányos vidékfejlesztés** összekapcsolása a munkahelyteremtéssel,
- a **helyi munkáltatók, vállalkozók nagyobb támogatása**, megerősítése,
- a fekete munka csökkentése,
- a segélyezésben sokkal inkább a rászorultság elvét kellene alkalmazni,
- az ellenszolgáltatások nélküli segélyeken munkahelyeket kellene létrehozni,
- a munkafegyelem és munkamorál javítása,
- az igényektől elrugaszkodott képzések helyett piacképes képzést,
- versenyképes termékeket kellene előállítani a térségben,
- több munkaerő megtartását, növelését célzó pályázatot kellene kiírni a térségre,
- a közterhek csökkentése,
- a közmunkák helyett az erdőgazdálkodást és az ipari termelést támogatni,
- törvényi szabályozás kellene a segélyezett életmód felszámolására,

A fenti javaslatok közül több – az eszköz és feltételrendszert is részletesen kidolgozva - mintegy alapot is jelenthet a kistérségi foglalkoztatási stratégia kidolgozásához.

A foglalkoztatási helyzetet szorosan érintő helyi adottságok:

- **természeti értékek**,
- **komplex mezőgazdasági hasznosítás**,
- vízi **turizmus**, falusi turizmus, régi mesterségek,
- haltenyésztés, állattenyésztés hagyományai,
- legeltetésre alapozott állattartás tapasztalatai,
- üres ingatlanok, műveletlen termőföldek, Tsz- telepek hasznosítása,
- gyümölcsstermesztés, szeder, málna, barack,
- jobb tömegközlekedés megszervezése,
- családi gazdálkodásban rejlő lehetőségek,
- a határközelségből és nyitottságból fakadó előnyök kihasználása,
- logisztikai központ lehetősége,
- olcsó munkaerő, kooperáció, szakképzett munkaerő hasznosítása,
- múzeummarketing, termál kutak, kereskedelmi központ, idegenforgalom.

Az ágazatok fejlesztésére érkezett javaslatok:

- **a mezőgazdaság fejlesztése, a biogazdálkodás** meghonosítása,
- **kertészet, gyümölcsstermesztés és erre épülő feldolgozás**, a gönci barackban rejlő lehetőségek jobb kihasználása,
- történelmi- vallási- falusi **turizmus**, vízitúra, kéktúra,
- népi mesterség, **gyógynövény**, csipke-, kamilla-, méztermelés, stb.
- termelő infrastruktúra fejlesztése,
- vendéglátás, erdei iskola,
- legeltetési állattenyésztés, a juhászat újraélesztése,
- **erdőgazdálkodás**, (olcsó munkaerő), **energia növények előállítás**, **megújuló energiaforrások** termelése,
- feldolgozóipar, összeszerelő üzemeket, (alacsony képzettségű munkaerő van és a szállítási költség is legyen alacsony)
- szociális ágazat, idős gondozás,
- élelmiszeripari feldolgozás,
- árvíz és belvíz elleni infrastruktúra építése,
- meglévő kis-és közép vállalkozások nagyobb támogatása,
- tárolókapacitás növelése, kereskedelem, könnyűipar,
- oktatási infrastruktúra fejlesztése,
- piacszerző marketing tevékenység,
- bortermelés, palackozó üzem.

Itt jegyezzük meg, hogy többek szerint a térségben **találhatók olyan kielégítetlen lakossági igények**, amire esetleg fizetőképes kereslet is lenne, mint:

- **házi jelzőrendszer kiépítése** idős és beteg emberek részére, illetve a betegápolás és a segítségnyújtás megszervezése,
- **hagyományos kézműves**, ill. gasztronómiai termékek előállítás,
- kábel tv hálózat, szennyvíz hálózat kiépítése,
- javító szolgálat, kisipari szerviz szolgáltatás,
- tömegközlekedés fejlesztése,
- gyógyszerár, (Szalaszend, Méra)
- mobil térérő biztosítása,
- minőségi élelmiszerbolt, helyben feldolgozott gyümölcsök árusítása,
- közösségi ház, kulturális programok, szabadidős tevékenység megszervezése,
- cukrászda, (Baktakék),
- lakossági szolgáltatások, fodrász, cukrász, hentes,
- kereskedelmi, gazdasági szolgáltatások, piackutatás.

Természetesen az egyes javaslatok megvalósíthatósága igényli a hozzáértő szakemberek vitáját, az ilyen jellegű pályázati lehetőségek felkutatását, majd a fejlesztésben fantáziát látó szereplők összefogását, közös pályázatát és nem utolsósorban hatékony lobbitevékenységét.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy mennyire **elégedettek az érintettek a térségbe érkező képzési-foglalkoztatási célú pályázati pénzek nagyságrendjével**. Erre a kérdésre **az önkormányzatok fele, a munkáltatók 30 %-a és a többi szervezetnek pedig mintegy 20 %-a válaszolt egyöntetűen nemmel**, nyilván csak azok, akiknek voltak ilyen jellegű ismereteik. **A többség szerint 50-60 %-kal több képzési-foglalkoztatási pályázati pénznek kellene a térségbe érkezni**, de néhányan reálisnak tartották a 100 %-os növekedést is. (Itt jegyezzük meg, hogy ha 2007-től valóban sikerül lehívni a jelenlegi uniós források 3-4 szeresét, ez az igény még teljesülhet is.)

A részmunkaidős és az egyéb rugalmas foglalkoztatási formákról eléggé megoszlottak a vélemények, a többség el tudná fogadni, de csak akkor, ha kevesebb közteherrel és plusz munkaerő bevonásával járna.

Az itt működő vállalkozások versenyképességének növelési lehetőségével kapcsolatban a megkérdezettek nagy többsége egyetértett abban, hogy **elsősorban adócsökkentéssel, a pályázatoknál kevesebb saját erő előírásával, több kedvezménnyel és támogatással** kellene javítani a cégek versenyképességét. További jellemző vélemények voltak:

- a **kormányzati szerepvállalás növelése** a vállalkozások versenyképesség javítása érdekében,
- **jobb kooperáció** a térség munkaerő-piaci szereplői között,
- a fizetési fegyelem erősítése,
- a korrupció visszaszorítása,
- a piacra jutást jobban megszervezni, segíteni,
- a hazai és nemzetközi vásárokon való gyakoribb megjelenés,
- kedvezőbb fejlesztési hitelekhez lehessen hozzá jutni,
- egy –egy feladatra konzorciumba lépni,
- technológiai fejlesztés, hozzá értő dolgozókkal,
- a fekete munka visszaszorítása.

A jelen projekt szempontjából is biztató, hogy többen **hangsúlyozták az összefogás jelentőségét,** amely egyik fontos feltétele lehet az itteni vállalkozások versenyképessége javításának, erősítésének. Ennek konkrét teendőire a későbbiekben elkészítendő foglalkoztatási stratégiában kívánunk kitérni.

Az itt élő fiatalok **vállalkozási készségét és esélyeit,** továbbá az iskolázottságának, szakképzettségének színvonalát, valamint a változásokhoz való alkalmazkodó készségét a válaszadók többsége a **közepesnél gyengébbnek,** illetve kimondottan gyengének minősítette.

Az e téren meglevő problémák közül az alábbiakat tartották említésre méltónak a megkérdezettek:

- **nincs megfelelő piackutatás** a képzések indítása előtt,
- **kevés a jó szakember,**
- teljes a káosz, mindenki irodába, fantom szakokra igyekszik,
- erősebb törekvés kellene a hiányszakmák pótlására,
- több szakértelem kellene a képzési kínálat kialakításában,
- a kisebb falvakban szakember utánpótlás a gond,
- a képző intézmények technológia háttere nem jó,
- az iskola meg akar élni, követelmények lazulása, romlik az emberanyag is,
- a gyakorlati képzés gyenge, nincs szinkron, a munkáltatói igények esetlegesek,
- a végzett szakmunkások nem tudnak tanult szakmájukban dolgozni, átképzésben viszont nem szívesen vesznek részt,

Tanulságosak a **munkaerőhiányra és a túlképzésre,** illetve **feleslegre** vonatkozó válaszok.

Hiányszakmák:

Építőipar: erógépkezelő, kőműves, festő, ács, hegesztő

Műszaki terület: gázszerelő, gépjavító, autószerelő, autóvillamossági szerelő, karosszerialakatos, gépjármű technikus, háztartási gépszerelő

Mezőgazdaság: gyümölcsstermesztő, növényvédő

Szociális terület: gondozó, diplomás ápoló

Vendéglátás: jól képzett vendéglátó szakmunkás, felszolgáló, szakács

Lakossági szolgáltatás: cipész, asztalos

Könnyűipar: varrónő

Többen úgy fogalmaztak, hogy nincs semmiben munkaerőhiány, illetve **a jól képzett szakmásokból van hiány**, tehát inkább az emberanyaggal van probléma. (Ezt látszik igazolni az a tény is, hogy a munkaügyi kirendeltségek regisztrált állományában az itt felsorolt szakmák majdnem mindegyikében vannak munkanélküliek.)

A vélemények szerint **túlképzés** van az alábbi szakmákban:

Építőipar: kőműves, ács,

Humán szakterület: tanító, közgazdász, jogász, bölcsész, egyszakos pedagógus

Műszaki terület: lakatos, informatikus,

Könnyűipar: varrónő, asztalos, kárpitos, ruhakészítő, bútorasztalos

Egyéb: szociális munkás, bolti eladó.

Volt olyan vélemény is, hogy a helyi munkaerőigényekhez képest mindenütt túlképzés van, és sajnos a **regisztrált munkanélküliek közül egyre kevesebb szakembert lehet alkalmazni** az elavult szakképzettség, valamint a mentális és egyéb problémák miatt.

A megkérdezettek nagy többsége **szükségesnek tartotta a diplomások foglalkoztatását**, egyedül az önkormányzatok 30 %-a és a munkáltatók 10 %-a adott nemleges választ.

A diplomások foglalkoztatását elképzelhetőnek tartanak **az egészségügyben, a szociális területen, továbbá az építőiparban, ipari üzemek telepítésénél, önkormányzatoknál, közszférában.**

Szakmai területen **több diplomást lehetne foglalkoztatni** a pénzügyi, jogász, közgazdász, környezetvédelem, logisztikai, ápoló, reálszakos pedagógus, marketing, informatika, irányító menedzser, projektmenedzser növényvédelem, pályázatíró, közbeszerzési menedzser szakterületeken, illetve egyes vélemények szerint minden diplomást a saját szakterületén magasabb bérért kellene foglalkoztatni.

A diplomás fiatalok **megtartása érdekében** a legtöbben a **biztos megélhetést**, a stabil **elhelyezkedési és érvényesülési lehetőségek biztosítását** tartanak legfontosabbnak.

A **közhasznú, közcélú és egyéb közmunkákkal** kapcsolatos vélemények erősen megoszlottak. A legjellemzőbb válaszok voltak: a **közhasznú munka jó, nagyon hasznos**, a megélhetést segíti és a település közterei esztétikusabbak, **szükség van rá**, illetve **szükséges rossz**, értékteremtő munkát nem végeznek, **szociális juttatásnak tekintik**, rontja a munkamorált, nincs arányban a bér és a segély összege között, **átmeneti megoldás**, nem oldja meg a rászorulókat élethelyzetét, a **hatékonysága a vezetőtől függ**, „a jól szervezett, fegyelmelt munkának lenne értelme” gondolatok köré csoportosultak.

Megítélésünk szerint ez is olyan kérdés, amelynél a **válaszadók véleményét erősen befolyásolta a közvetlen környezetükben látott, tapasztalt közhasznú munkavégzés milyensége**. Mindenesetre az egyes kritikus véleményekben megfogalmazódó problémákat érdemes tovább gondolni és megvitatni.

A **romák körében tapasztalható munkanélküliség** és foglalkoztatási lehetőségeik fejlesztése az előző kérdéshez hasonlóan erős és ellentmondásos reagálást váltott ki. **A legjellemzőbb vélemények voltak:** kötik őket az **évszázados beidegződések**, születésüktől kezdve **nem a munkára nevelődnek**, öröklődik körükben az alacsony iskolai végzettség, rossz a családi példa, ezért problémás a szocializálódásuk, jelentős részük nem is akar dolgozni,

fegyelmezetlenek, ebbe az irányba hat a segélyezési rendszer is, alacsony a munkabírásuk, nem viselik a munkahelyi kötöttségeket stb.

A munkába állításukra, reintegrálásukra vonatkozó javaslatok voltak többek között: a szociális rendszer átalakítása, a munkával szerzett jövedelem nagyobb mértékben különüljön el a segélytől, komplex foglalkoztatási programok indítása, a kisebbségi önkormányzat is legyen bevonva a foglalkoztatási programok szervezésébe, kötelező képzés, oktatásra ösztönzés, a felzárkóztatás megszervezése.

3. A helyi munkaerő-piaci szereplők együttműködési gyakorlata, és az együttműködés fejlesztésére vonatkozó elképzeléseik

E fejezetben igyekeztünk, a pályázat kiírásának szellemében feltárni, részleteiben megismerni azt a **korábbi évtizedes együttműködési gyakorlatot, amely a kistérség munkaerő-piaci szereplői között** részben szabályozottan, részben érdek alapon, részben a szimpátia alapján **létrejött, működik, és amelyre a jövőben is alapozni lehet.**

A kistérségi foglalkoztatási partnerség vizsgálatánál azt tapasztaltuk, várakozásunkkal egyezően, hogy a **munkaügyi kirendeltségek kitüntetett szerepet töltenek be a képzési-foglalkoztatási együttműködések szervezésében, támogatásában és realizálásában.** Rendszeres, szinte napi kapcsolat alakult ki a térség önkormányzataival és munkáltatóival a közmunkák szervezése, a munkaerő-közvetítés, a munkaerő-piaci képzés, a foglalkoztatási jellegű pályázatok koordinálása és az egyéb foglalkoztatási támogatások területén.

A **települési önkormányzatok** a munkaügyi kirendeltségeken kívül kapcsolatokat tartanak a helyi szövetkezettel, a munkáltatókkal, helyi vállalkozókkal, cigány kisebbségi önkormányzattal, az Északerdő Rt-vel, az egyes programokhoz kötődően az ÉRÁK-kal, a megyei területfejlesztési tanáccsal, a megyei önkormányzattal, az OFA-val, valamint a szociális minisztériummal. (szociális földprogram).

Az **ATÖSZ és az Encsi Többcélú Kistérségi Társulás** pedig egyrészt keretet ad az együttműködésnek, másrészt fontos helyi feladatok megoldását közvetlenül segíti, szervezi. A két szervezet kapcsolatai vannak nem csak az önkormányzatokkal, hanem a gazdasági kamarákkal, különböző közszolgáltató, valamint felsőoktatási intézményekkel és a szlovák határmenti régióval.

A munkáltatók is a munkaügyi kirendeltség kiemelt szerepét hangsúlyozták a foglalkoztatási együttműködésben, ezen túl megemlézték a kamarákat, egyéb szakmai, kereskedelmi szervezeteket (KITE, Agroker, német megrendelők, integrátorok, stb.) Eseti, egyes programokhoz kötődő kapcsolatuk van az ATÖSZ-szel, a szakiskolával, települési önkormányzatokkal, országgyűlési képviselőkkel)

Az **oktatási és egyes költségvetési intézmények** is fontosnak tartották a munkaügyi kirendeltséggel való kapcsolatot, különösen a munkaerő-közvetítés, és a közhasznú foglalkoztatás területén. A települési önkormányzatokkal való együttműködésük természetes, mivel a legtöbb esetben a fenntartójukról van szó.

A **civil szervezetek** is első helyre tették a munkaügyi kirendeltségeket, mint fő munkaerő-piaci partnerüket, ezen túl megemlézték, mint foglalkoztatást segítő partnert a települési önkormányzatokat, az OFA-t, a Roma Polgárjogi Alapítványt, és az Országos Cigány Önkormányzatot.

Tapasztalatunk szerint **a foglalkoztatási-pályázati és egyéb kapcsolódó információk elérésének egyre meghatározóbb forrása az Internet, mintegy 70 %-uk említette ezt a**

lehetőséget. Emellett fontosnak tartották itt is a munkaügyi kirendeltségek tájékoztató tevékenységét, és a személyes kapcsolatok ápolását. Információszolgáltatóként említették még az ATÖSZ-t, az önkormányzati tájékoztatókat, közlönyöket, közbeszerzési értesítőket, és a napilapokat.

Az ilyen jellegű információk mennyiségét és minőségét valamennyi szervezet **közepesnél inkább jobbnak minősítette**, azzal a megjegyzéssel, hogy még vannak kihasználatlan lehetőségek. Igényként fogalmazták meg a foglalkoztatási – pályázati témákban **gyakoribb személyes találkozást, a helyi összefogás kialakítását**, konzultációk szervezését, a folyamatos, rendszeres tájékoztatás megszervezését, a gyakoribb tájékoztatást a munkaügyi központ és kirendeltségei részéről. Többen kifejtették, hogy az elektronikus tájékoztatás fejlesztésében még vannak tennivalók, pl.: helyi hírlevél rendszeresítése, folyamatos friss információk biztosítása, stb. Szóvá tették azt is, (főleg a központi pályázat kiíró szervezetek címezve) hogy a pályázati felhívások gyakran későn jelennek meg, nagyon rövid időt hagyva a pályázatok elkészítésére. A fenti javaslatok azért is figyelemre méltóak, mert **teljesen szinkronban vannak a jelen projekt olyan fontos célkitűzéseivel, mint a foglalkoztatással kapcsolatos kistérségi partnerség és informáltság fejlesztése**.

Tanulságosak az eredményesebb együttműködés **objektív és szubjektív akadályairól szóló vélemények**:

Az **objektív okok** között többen megemlítették: viszonylag **kevés munkáltató tudja igénybe venni a támogatási lehetőségeket az önerő hiánya és az öt éves szerződési kötelezettség miatt**, továbbá nincs mindig olyan pályázati cél, amiért össze kellene fogni, továbbá előfordul az **információ- és időhiány, a közös fejlesztési programok hiánya, a szervezetlenség, és az is, hogy** majdnem mindenki csak a saját maga útját járja, kevés az agilis szakember.

Szubjektív okok között említették a **gyakori ellenérdekeltséget**, az ismeretlen **partnerrel szembeni fenntartásokat**, a pénzügyi elszámolástól, problémáktól való félelmet, és az **egyéni érdekek** túlzott előtérbe állítását.

Megítélésünk szerint nagyon tanulságosak a kapott válaszok, főleg abból a szempontból, hogy a foglalkoztatási stratégia és a **partnerség kialakításánál ezekkel a tényezőkkel számolni szükséges**, lehetőség szerint csökkentve a káros, az akadályozó, visszahúzó hatásokat.

A kérdéskörhöz kapcsolódó **együttműködés, partnerség-építés problémáiról és várható előnyeiről szóló válaszok**:

A gondok között említették, hogy **nincs kiforrott középtávú konkrét fejlesztési terv**, amibe „bele lehetne kapaszkodni” és eredményeket lehetne elérni. Kiemelték az általános pénzhiányt és a finanszírozás problémáját, továbbá megemlítették az értelmes célok, személyi feltételek és a szakértelem hiányát, a működtetés bonyolultságát, az idegen és szokatlan munkamódszert.

Szerintünk és a megkérdezettek szerint is pozitívum és biztató lehet, hogy a **várható előnyök nagyobbak és meggyőzőbbek** az előzőekben felsorolt lehetséges problémáknál. **A jól működő partnerség várható előnyei: lényegesen nagyobb támogatásokhoz lehet jutni, gyorsabb, teljesebb információs lehetőség, 2007-től nagyobb eséllyel lehetne pályázni**, így kisebb létszám (5-10 fő) tartós foglalkoztatását is sikerülne megoldani.

A partnerség fejlesztési lehetőségeire vonatkozó kérdésünknel többen megfogalmazták azt a gondolatot, miszerint, **ha ez a partnerség bármilyen mértékben hozzájárul a munkalehetőségek bővüléséhez, akkor mind a munkavállalók, mind az itt élő családok és az önkormányzatok is jól járnak**, elég, ha csak a szociális kiadások csökkentésének halaszthatatlan feladataira gondolunk. A megkérdezettek nagy többsége **kinyilvánította az értelmes célok érdekében történő együttműködési készségét**, elenyésző számban voltak

olyanok is, akiknek fenntartásaik vannak, és egyelőre nem látják szükségességét a szorosabb együttműködésnek. Azt a véleményt is el kellett fogadni, hogy nem minden munkáltató profilja teszi lehetővé a szorosan vett együttműködést

4. Milyenek szeretnék látni térségüket az itt élők 7-10 év múlva?

A leggyakoribb válaszok szerint az itt élők **fejlett és fejlődőképes gazdasággal, rendezett, virágos közterekkel, parkokkal rendelkező, élhető térségként szeretnék látni lakókönyezetüket.** Az összegző, sommás megállapítás mellett érdemes áttekinteni a „részletekre is ügyelő” válaszokat:

- **csaknem teljes foglalkoztatás**, viszonylag alacsony munkanélküliséggel,
- **a munkahelyek és a munkaerő egyensúlya** valósuljon meg,
- növekvő lakosság szám,
- a falusi turizmusba bekapcsolódott település,
- **élhetőbb, vonzó térség**, teljesen kiépített közművekkel,
- **dinamikusan fejlődő térség**, ápolts, gondozott falukép, szabadidő központtal, legalább az encsi szintre felhozva,
- fejlett, minden reális igényt kielégítő munkahelyek,
- jó iskolák, óvodák, idősek megfelelő ellátása,
- elégedett emberek, aki akar dolgozni, annak legyen munkája,
- egy építkező, szépülő, emberek tömegeinek munkát adó térség, (a posta előtti várakozás és az ároksparton ülés veszítse el létjogosultságát)
- ide vándoroljanak inkább az emberek, legyen jó a közbiztonság,
- 4 sávós 3-as út, vasút rekonstrukció,
- legyen a település tehető, rendezett, gazdagabb, tisztább, biztonságosabb,
- ne romoljon tovább a helyzet,
- valódi európaihoz, vagy legalább dunántúlihoz hasonlító környezet
- pezsgő idegenforgalmi térség legyen,
- vidám lakosság, a csellengő emberek helyett a munkába igyekvőkkel lehessen találkozni,
- munka becsülete legyen jóval nagyobb,
- a megtermelt javak biztosítsák a megélhetést, magasabb legyen az életszínvonal,
- ne legyenek „másodrendű” polgárok,
- legalább olyan legyen, mint 7-10 éve volt.

A válaszadók hitét is tapasztalva az interjúk során, elmondhatjuk, hogy a felszínre került javaslatok többsége **olyan igazi célokat jelent** az itt élő lakosságnak, illetve az egyes szervezeteknek, amelyekért érdemes „minden követ megmozgatni”, még akkor is, ha némelyik javaslat egy kicsit az „álmok határát” súrolja.

Megítélésünk szerint az **egész felmérésben szereplő javaslatok sokasága reális, megvalósítható, és ami a leglényegesebb, az itt élő és dolgozó, közéleti emberek akaratát jelzi.** Ebből a szempontból nélkülözhetetlen háttéranyagot, muníciót biztosít a kistérségi foglalkoztatási stratégia kidolgozásához és majdani megvalósításához is.

A következő fejezetben az itt elhangzott sokszínű és tartalmas javaslatokat figyelembe véve, azokat csak a szükséges mértékben ismételve, igyekszünk **további szakmai alapanyagot biztosítani a kistérségi foglalkoztatási stratégia és partnerség kialakításához.**

III.

**JAVASLAT A KISTÉRSÉGI FOGLALKOZTATÁSI STRATÉGIA KIALAKÍTÁSÁNAK TARTALMI,
MÓDSZERTANI FELADATAIRA**

1. A kistérségi foglalkoztatási stratégia kapcsolódása a nemzeti és a regionális fejlesztési tervekhez

A kistérségi stratégiakészítésnek időpontja szerencsés abból a szempontból, hogy **futamideje egybeeshet** a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Észak – magyarországi Régió Operatív Programja és fejlesztési stratégiája (2007-2013) megvalósításának idejével. Megítélésünk szerint, nagyon fontos szempont, hogy a kistérségi foglalkoztatási stratégia tartalmilag, gondolatilag és struktúrájában is összhangban legyen az említett országos és régiós alapidokumentumokkal.

Másik szempont a stratégia kidolgozása mellett, hogy a készülő közigazgatási reform minden bizonnyal a jelenleginél **nagyobb szerepet, nagyobb jogkört fog biztosítani a kistérségek számára a foglalkoztatás területén is**. A várható kistérségi dekoncentráció erősítése valószínűleg a terület-, a gazdaság- és a foglalkoztatás fejlesztésben is növelni fogja a kistérségi társulások, szövetségek kompetenciáját, továbbá a munkaügyi kirendeltségek szerepe is várhatóan erősödni fog a kistérségi foglalkoztatási stratégia megvalósításában.

E helyen is szükségesnek tartjuk a bevezetőben említett régiós fejlesztési stratégia kistérségre vonatkozó prioritásainak, feladatainak figyelembe vételét csakúgy, mint a korábbi helyi, kistérségi fejlesztési tervek hasznosítását.

A Regionális Operatív Program szerint: „A régióban különösen fontos a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek² (**Encs, Abaúj-Hegyköz, Edelény, Pétervására, Heves, Mezőcsát, Bodroghöz, Szerencs, Ózd, Szécsény, Salgótarján, Bátortereny, Tokaj, Sárospatak**) további társadalmi-gazdasági leszakadásának megállítása. Ezeket a térségeket alapvetően alacsony lélekszámú térségközpont, rossz elérhetőség, alacsonyan képzett humán erőforrás-állomány és határmenti fekvés vagy agrár jellegű gazdasági szerkezet jellemzi. A régió belüli társadalmi kohézió erősítése érdekében **kulcsfontosságú e térségek, valamint térségszervező erővel rendelkező központi településeik fejlesztése**. A vidéki térségekben, ezen belül is elsősorban a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott kistérségekben a **kis- és mikrovállalkozások munkahelymegtartást, illetve munkahelybővítést szolgáló beruházásainak ösztönzése;**”

A foglalkoztatás bővítése érdekében **szükséges továbbá a helyi, kistérségi foglalkoztatási paktumok kidolgozása, majd megvalósítása.**³ A foglalkoztatási partnerségek keretében kell feltárni az adott kistérségben rendelkezésre álló potenciális munkaerő sokszor sajátos adottságait és fejlesztési célkitűzéseit, a munkaadók foglalkoztatás-bővítési lehetőségeit, valamint a képzési igényeket. Nem elégséges a foglalkoztatási paktum létrehozása és az ahhoz kapcsolódó, elvi jellegű kötelezettségvállalás, hanem legalább ennyire fontos **a partnerség közös érdekeken alapuló, folyamatos és tartalmas működtetése, az összefogásból származó lehetőségek érdemi realizálása is**.

Ugyanakkor a régióban nagy számban élnek halmozottan hátrányos helyzetűek, tartós munkanélküliek, szociális segélyből élők, akiknek a foglalkoztatása már nem oldható meg

² A 64/2004. (IV.15.) Korm. rendelet meghatározza az országban a területfejlesztés szempontjából leghátrányosabb helyzetű 48 kistérséget

³ Észak-Magyarországi régió Regionális Operatív Program(2007-2013)

piaci körülmények között. Ezért javasolt támogatni a helyi foglalkoztatási kezdeményezéseket, szociális célú foglalkoztatási programokat is.

A készülő kistérségi foglalkoztatási stratégia készítésének lényeges eleme lesz a fenti támogatandó tevékenységek figyelembe vétele, és ennek tükrében a **korábban elkészült kistérségi fejlesztési koncepciók és a jelen projekt keretében felszínre került javaslatok összehangolása**, valamint a konkrét projekttervek rövid leírása. A kérdőíves felmérésünkben megjelenő vélemények, konkrét fejlesztési javaslatok többsége kapcsolódhat a régiós fejlesztési terv egyes pontjaihoz. Véleményünk szerint a foglalkoztatási stratégia ebben az esetben szolgáltathat megfelelő alapot az életképes képzési-foglalkoztatási programok indításához és lebonyolításához, valamint a szükséges források megszerzéséhez.

2. Súlyponti kérdések a kistérségi foglalkoztatási stratégiakészítésben

Komplexitásra való törekvés

A Megyei Munkaügyi Központokban a **térségi gazdaság- és foglalkoztatás-fejlesztéssel** kapcsolatos tapasztalatok és **szakmai ismeretek szerint** e fejlesztési programokban az egyik legfontosabb szempont a komplexitás biztosítása.

A komplex megoldás felfogásunk szerint azt jelenti, hogy **együtt, egymással összhangban térségi szinten kezeljük** az alábbi teendőket:

- a nemzeti, régiós, megyei tervekkel való szerves kapcsolat biztosítása,
- a térségi gazdaság és-vállalkozásfejlesztés középpontba állítása, amely egyaránt irányul a belső potenciálok fejlesztésére és a hiányzó potenciálok „importjára”,
- a képzés és a munkaerő „munkaképes állapotban tartása”, illetve fejlesztése,
- a munkaerő, a lakosság – akár átmeneti – jövedelemszerzési lehetőségeinek bővítése,
- a széles értelemben vett munkahelyteremtés, humán erőforrás fejlesztés és – szükség esetén egyéni és csoportos személyiségfejlesztés,
- térségi kis- és középvállalkozások jövedelemtermelő és foglalkoztató képességének fejlesztése, fejlődésének támogatása,
- a tőkeellátás bővítése, a technológiafejlesztés, a termékfejlesztés, és a piaci kapcsolatrendszer fejlesztésének segítése,
- a vállalkozások számának növelése új, a térségben korábban nem működő vállalkozások vonzása,
- nagyobb bekapcsolódás az országos, (esetleg) határon átnyúló termelési hálózatokba,
- a fejlesztést támogató, annak hátteret nyújtó szociális biztonság megteremtése,
- megfelelő térségi társadalmi légkör, motiváció és partnerség kialakítása.

Tapasztalataink szerint a korábbi évek fejlesztési koncepciói jelentős részének **erőtlenségét a komplexitás hiánya okozta**. Fontos követelmény, hogy a térségi elvet követő tervezés ne légtüres térben történjen, legyenek nagy vonalakban ismertek a majdani megvalósítás finanszírozási forrásai és mechanizmusai. Másik alapvető követelmény, hogy a **helyi közösség, a kistérség meghatározó vezetői, közéleti személyiségei teljesen sajátjukként kezeljék a fejlesztési terveket**.

3. A partnerség építés szakmai feladatai

Egy neves angol közgazdász megállapítása szerint „a fejlődés nem a javakkal kezdődik, hanem az emberekkel, az emberek tanultságával, szervezettségével és fegyelmével. E három nélkül minden erőforrás rejtett, kiaknázatlan, pusztán lehetőség marad.”

A közösségfejlesztés fejlődés-konceptiója **érintkezik a fenntartható fejlődés fogalmával**. A kicsi, a hagyományokhoz, a tapasztalatokhoz kapcsolódó helyi és lehetőleg közösségi megoldásokban hiszünk, amelyekben **megjelenik az önszerveződés és az önsegítés**, s amelyekhez szükséges a korábbi tudások továbbfejlesztése, a művelődés, a nyitott gondolkodás és a cselekvő életforma. A koncepció a meglévő és újratermelődő igazságtalanságok mérséklésére lényegében **egy széles értelemben felfogott közösségi gondolkodást és cselekvést állít a középpontba**, azért, hogy az emberek tudatosabbak legyenek, látóköriük szélesedjen, cselekvőképességük növekedjen, mert az atomizált és közönyössé tett tömegek kiszolgáltatottsága és függése az azzal visszaélő, azt kihasználó érdekcsoportoknak kedvez.

E gondolatok képezhetik az alapját a **helyi kistérségi foglalkoztatási partnerség kialakításának, megszervezésének és működtetésének**, amely törekvést támogatja a hivatalos munkaügyi kormányzat is. A helyi foglalkoztatási partnerek alapfilozófiája az Európai Unióban **arra a felismerésre épül, hogy** a térség minden releváns képviselőjének össze kell fogni a munkanélküliség leküzdésére. Ebben a kérdésben a résztvevők között egyetértésnek kell lenni, mert ez jelenti a helyi foglalkoztatási megállapodásokban a partnerség lényegét. A helyi kezdeményezések hatékonysága csak egy kibővített partnerséggel teljesebbé válhat, ezért túl kell lépni a hagyományos együttműködési kereteken, intézményeken. A helyi foglalkoztatási partnerek **a kooperáció új kultúráját és formáját teremthetik meg**, amelyek hozzájárulhatnak a meglévő fejlesztési források optimális felhasználásához.

A kistérség foglalkoztatási partnerségét tartósan összetarthatja a helyi munkaerőpiac szereplőinek **önkéntes alapon történő szerveződése, a saját jól felfogott érdekei által vezérelt összefogás**. Az erre való elszántságot és az ilyen jellegű érdekek felismerését tapasztaltuk és leírtuk a kérdőíves válaszok elemzésénél is. Különösen határozottan jelentkezett ez a felismerés a jövőbeni közös pályázatokban rejlő lehetőségek felvázolásánál.

A jelen helyzetelemzést és az összegyűjtött javaslatokat azzal az ajánlással nyújtjuk át a projekt menedzsmentnek, hogy **ismertesse meg és bocsássa vitára a térség közéleti szereplőit, illetve a lakosság legszélesebb körében**. Ezzel a módszerrel lehet elérni, hogy a kistérségnek egy **magas szakmai színvonalú, elfogadott és megvalósítható foglalkoztatási stratégiája készüljön el**. Fontosnak tarjuk azt is, hogy a stratégiával egy időben olyan **foglalkoztatási projekttervek szülessenek**, amelyek megfelelő kidolgozásával a jövőben jó eséllyel lehet pályázni a képzési-foglalkoztatási célú források elnyerésére.

Encs, 2006. június hó